

Odstavec v odborném textu

Předmět *Psaní odborných textů*

Duben 2018

Pavlína Mazáčová

Funkce odstavce

- Základní funkcí je **vyznačovat obsahovou členitost textu**
- Vedlejší funkcí (se základní těsně související) je **členitost textu podporovat, zesilovat, anebo naopak tlumit, oslabovat.**

Předěl mezi obsahově nosnými odstavci

- Předěl mezi obsahovými úseky, zvláště pokud je obsahově ostrý, lze „změkčit“ tím, že se spojitost, vztah mezi nimi formálně vyjádří
- Formálním vyjádřením je
 - spojovací věta
 - nebo celý spojovací odstavec

Příklad výstavby odstavců s předělem

- 1) Autor začíná **rozlišením pojmu »nemoc« a »choroba«**.
- 2) Tento obsahový úsek rozdělil do dvou odstavců
- 3) Na konci druhého odstavce splývavě přechází do dalšího obsahového úseku:

1 Cílem lékařského vyšetřování je rozpoznat **nemoc nebo chorobu. Obě slova se užívají pomíchaně**. Neprávem; člověk může být nemocen, ale neříkáme, že je chorobný. Nemocný člověk má příznaky, zvýšenou teplotu, bolest, zduřeniny, zrychlené dýchání aj., a to všechno je jeho nemoc, stav, jehož je on sám specifickým nositelem.

2 Naproti tomu lékaři pozorují své nemocné a usuzují, že společné příznaky musí mít společnou příčinu, ale i společný průběh těchto příznaků, soudí, že nemoci jednotlivých lidí lze seřadit do typů nebo druhů, a ty je vhodné nazvat chorobami. Tyto společné znaky zařazené do nového, vyššího typu, zvaného choroba, jsou výsledkem jejich zevšeobecňujícího poznání. **Nemoc je** tedy soubor konkrétních příznaků jediné osoby, jednoho nemocného, **kdežto choroba je** abstraktní výčet příznaků shromážděných třeba do učebnicového popisu choroby.

3 **Abychom si ještě přesněji tyto pojmy vyjasnili, rozvedme význam tří jiných slov daleko obecnějšího obsahu, a to vědomost, znalost a známost.**

Příklad výstavby odstavců s předělem

V dalších třech odstavcích rozvíjí autor **druhý obsahový úsek** (načatý už splývavým přechodem na konci úseku prvního) — je to výklad pojmů **známost, znalost a vědomost**:

... **Abychom si ještě přesněji tyto pojmy vyjasnili, rozvedme význam tří jiných slov daleko obecnějšího obsahu, a to vědomost, znalost a známost.**

1 Záměst je vše, co bylo o daném tématu objeveno, poznáno kýmkoli a kdykoli, předpokládá, že existuje jakýkoli záznam o této věci. Záměstí je proto obrovský počet, jsou shromážděny v nesmírně obsažné literatuře vědecké všech časů i jazyků. Záměstí shromáždili všichni, kdož v tom oboru našli nový poznatek.

2 Znalost je všechno, co jednotlivec o daném předmětu kdy slyšel, viděl, četl — kdykoli a kdekoli —, i když třeba mnohé zapomněl. Znalosti jsou poznatky jednotlivcovy.

3 Vědomost je všechno to, co si jednotlivec dovede ze svých znalostí uvědomit přímo krátkým přemýšlením bez pomůcek, jako je nahlédnutí do knih. Záměstí jsou shromážděny v celé lékařské literatuře, znalosti jsou zaznamenány jen v té části literatury, kterou jednotlivec četl, ale též v těch přednáškách, které slyšel, nebo na těch nemocech, které vyšetřoval. Vědomosti jsou ty znalosti, které nosíme ve své paměti, nebo v našem případě, které si lékař přináší k lůžku nemocného. Ještě jinými slovy zcela obecně můžeme naše tři pojmy rozšířit, řekneme-li, že bádání je tvorba známostí, výuka — tvoření znalostí, učení — tvoření vědomostí.

Příklad výstavby odstavců s předělem

Třetí obsahový úsek přináší **aplikaci** vymezení z předcházejících dvou úseků na lékařskou praxi

Tvoří ho jen jeden odstavec

Spojovací věta na začátku odstavce má zajistit navázání na úsek předešlý:

Vraťme se k našemu lékaři. Přichází k lůžku nemocného, vyšetřuje ho a zjišťuje příznaky jeho nemoci. Pak srovnává výčet nalezených příznaků s výčtem příznaků, které zná o všech chorobách, a naleznuv, že určité příznaky nemoci se shodují s příznaky abstraktní choroby, provádí diagnózu. Diagnóza tedy dělá z nemoci chorobu. Diagnostikování je proto myšlenkový pochod v mysli lékaře. Diagnóza — výsledek přemýšlení — závisí na **vědomostech** vyšetřujícího. Může být proto nedokonalá, jsou-li jeho vědomosti neúplné, a může být dokonalejší, když si své vědomosti, s nimiž přišel k nemocnému, doplní prolistováním učebnice, čímž mnohé ze svých **znalostí** převede na vědomosti, a může být ještě dokonalejší, když začne studovat to, co dosud nezná, totiž lidské **známosti**. To je obecný poznávací postup platný pro všechna povolání, ale v lékařství má zvláštní význam zejména pro nemocného, a proto je mu třeba věnovat pozornost.

Příklad výstavby odstavců

První a druhý úsek **na sebe obsahem nenavazují** ani není mezi nimi nějaký přímý vztah. Bez formálního navázání by mezi oběma úseky byl **ostrý přechod** a **čtenáři by nebylo jasno**, proč je autor k sobě přiřadil.

Je nutná **spojovací věta, nemůže však vycházet z obsahu**.

Formulace „neobsahové“ spojovací věty – může být různá

A) často stačí **formulace jen povšechně hodnotící**, např.:

- *Důležité pro nás je vyjasnit si přesněji pojmy »vědomost, znalost, známost«*

B) častá je též **formulace výzvoová**, např.:

- *Vyjasněme si přesněji i pojmy...*

C) variantou pro spojovací větu je **autorova otázka**, např.:

- *Jaký je rozdíl mezi pojmy »vědomost, znalost, známost«?*

Otázka navazuje na předcházející souvislost, třebas i vzdálenější, a musí tu být jistá pravděpodobnost, že by si ji čtenář mohl položit. Kde tomu tak není (a to je právě ve výše uvedeném úryvku), forma otázky není vhodná.

D) autor může ve spojovací větě přímo **konstatovat kompoziční potřebu**, např.:

- *Pro další výklady potřebujeme si ještě zpřesnit pojmy »vědomost, znalost, známost«*

Odstavec s číslovaným výčtem v odborném textu

- a) Číslovaným výčtem je zdůrazněna členitost výčtového obsahového úseku
- b) Číselná řada zároveň zdůrazňuje těsnou souvislost výčtového obsahu textu
- c) Tímto způsobem je výčtový úsek (popř. výčtová část úseku) současně rozčleněn i spjat
- d) Chceme-li sepětí obsahu zesílit, vyjádříme celý číslovaný výčet v jednom (třeba i velmi bohatém a složitém) souvětí

Příklad práce s číslovaným výčtem:

Pro další výklady potřebujeme přesněji rozlišit pojmy »známost, znalost, vědomost«, a to takto:

- 1. **známost** je vše, co bylo o daném tématu objeveno, poznáno kýmkoli a kdykoli, pokud existuje jakýkoli záznam o tom; známostí je proto obrovský počet, jsou shromážděny v nesmírně obsažné literatuře vědecké všech časů i jazyků;*
- 2. **znalost** je všechno, co jednotlivec o daném předmětu kdy slyšel, viděl, četl — kdykoli a kdekoli —, i když mnohé zapomněl;*
- 3. **vědomost** je všechno to, co si jednotlivec dovede ze svých znalostí uvědomit přímo krátkým přemýšlením bez pomůcek, jako je nahlédnutí do knih.*

Vztah odstavce a stránky

- Stránkový zlom (konec stránky) může některé odstavce rozdělit na dvě části
- **Na co dát při výstavbě textu pozor**
 - A) na konci stránky nesmí zůstat pouze první řádek odstavce
 - B) na začátku nové stránky nesmí zůstat pouze východový řádek odstavce
 - C) některé typy odstavců nesmějí být nikdy rozděleny koncem stránky - například **nadpisové odstavce, odstavce tvořící tabulku**

Za odstavcem, který představuje nadpis, musí na téže straně následovat ještě začátek dalšího odstavce — nejméně tři řádky

Každý odstavec musí být tedy vybaven parametry, které upravují výskyt stránkového zlomu uvnitř nebo v jeho okolí

Tato metodika bude podrobněji rozebrána ve třetí kapitole věnované obsahové analýze strategických a kurikulárních dokumentů.

Druhým důležitým pojmem je „informační vzdělávání“ (dále jen IV). Jednoduše řečeno se jedná o získávání IG, přesná definice podle TDKIV (Terminologická databáze knihovnictví a informační vědy) je: „Ucelený formativní proces získávání znalostí, vědomostí a návyků z oborů a disciplín, které se zabývají shromažďováním, zpracováním, uchováváním, zpřístupňováním a využíváním informací (především informační vědy a knihovnictví).“ Anglickým ekvivalentem je výraz „*information education*“, který však není příliš používán. V anglicky psané literatuře doporučuji použít pojem „*information literacy*“.

Podrobněji se definicím informační gramotnosti věnuje bakalářská práce Jakuba Formana

¹ *Presidential Commission on Information Literacy: Final report* [online]. Chicago: American library associaton, Chicago [cit. 2018-02-25]. Dostupné z:

<http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential>

² NIQES: Metodika pro hodnocení rozvoje informační gramotnosti. *Niqes: Národní systém inspekčního hodnocení vzdělávací soustavy* [online]. Praha: Česká školní inspekce, 2015 [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <http://www.niqes.cz/Metodika-gramotnosti/Metodika-pro-hodnoceni-rozvoje-informacni-gramotno>

*Vizualizace vztahů mezi informační, funkční a mediální gramotnost*³ nebo článek Národní knihovny z roku 2004 vydaný v časopise „*Národní knihovna. Knihovnická revue*.“⁴ Pokud bych měla doporučit nějaké tištěné publikace, byla by to monografie *Informační vzdělávání pro učitele*⁵ nebo kniha *Trendy v informační vzdělávání*⁶.

Ze zahraniční literatury jistě najdete mnoho článků, pokud se jedná o publikace tak dobrým úvodem je kniha *Information literacy: essential skills for the information age*⁷. Užitečným zdrojem informací je také webová stránka⁸, kterou spravuje CILIP (Chartered Institute of Library and Information Professionals)⁹. Na této stránce jsou k dispozici různé definice, modely, rámce, ale i související gramotnosti. Uvedeny jsou i různé pohledy na IG, například z perspektivy veřejných knihoven nebo škol.